

Prethodno priopćenje
UDK: 004.8
004.8:070.4
10. V. 2024.

MIROSLAV VASILJ*
SILVANA MARIĆ TOKIĆ**
MATEA LOVRIĆ***

BUDUĆNOST NOVINARSKIH ŽANROVA U KONTEKSTU PROMJENA UVJETOVANIH RAZVOJEM UMJETNE INTELIGENCIJE

SAŽETAK

Sve je veći broj tekstova u novinarstvu koje generira umjetna inteligencija. Mnoge velike medijske korporacije u suradnji s kompanijama umjetne inteligencije razvijaju interne softvere koji proizvode tekstove. Rad se bavi načinom na koji novinari u Bosni i Hercegovini u skladu s mogućnostima mogu koristiti umjetnu inteligenciju za generiranje sadržaja kroz različite novinarske žanrove. Za studiju slučaja izdvojena je utakmica prvoga kola Europske nogometne lige između HŠK Zrinjskoga i AZ Alkmaara. Varijable bit će različiti žanrovi: od vijesti, izvješća, *liveblogginga*, komentara, analize i reportaže. Metodologija korištena u radu jest analiza sadržaja. Istraživanje će se raditi tako da će predložena tema biti zadana *Chat GPT*-u koji nakon unosa osnovnih podataka, kao što su odgovori na četiri pitanja iz 5W – *tko, što, gdje, kada*, generira sadržaj o utakmici kroz različite novinarske žanrove. Cilj je rada na osnovi istraživanja pokušati dati odgovor na koji način umjetna inteligencija, koja je dostupna novinarima u BiH u ovome trenutku, odgovara profesionalnim novinarskim standardima, posebice kod pisanja pomoću različitih formi, te kako bi u budućnosti mogla utjecati na same novinarske žanrove.

Ključne riječi: umjetna inteligencija, *Chat GPT*, novinarski žanrovi, vijest, komentar

* University of Mostar, Mostar, Bosnia and Herzegovina, miroslav.vasilj@ff.sum.ba

** University of Mostar, Mostar, Bosnia and Herzegovina, silvana.marictokic@ff.sum.ba

*** University of Mostar, Mostar, Bosnia and Herzegovina, matea.lovric@ff.sum.ba

UVOD

Još 2016. godine ugledni britanski *The Guardian* postavio je pitanje: Može li umjetna inteligencija (UI) dobiti nagradu za Pulitzera? Danas je sve veći broj tekstova koje je ona generirala. Dolazi do svojevrsne fuzije umjetne inteligencije i medija, i to na način da mediji kompanijama umjetne inteligencije ustupaju bogati arhiv, a da zauzvrat dobivaju interne softvere koji generiraju tekstove.

Prvi korisnici bili su *Forbes*, *Los Angeles Times*, *ProPublica...*, a danas prednjače *Associated Press*, *Reuters*, *Washington Post*, *New York Times*, *Wall Street Journal*, ali i europske analitičke dnevne novine. Naravno, strojevi ne mogu oponašati ljudske sposobnosti kao što su humor, kritičko mišljenje, emocije i kreativnost, no kako se tehnologija razvija, cilj je oponašati određene ljudske sposobnosti.

Jedna je od njih i način pisanja u novinarstvu. Ti načini pisanja i forme zovu se novinarski žanrovi. Upravo su ti tipovi, strukture, kompozicije i oblici zahvalni za umjetnu inteligenciju jer predstavljaju svojevrsne obrasce pomoću kojih umjetna inteligencija lakše generira sadržaj. Za sada je najčešće riječ o temama iz sporta, gospodarstva i vremenskoj prognozi.

Čak i najjednostavniji oblik umjetne inteligencije, *Chat GPT*, raspoznaje pisanje istoga sadržaja u različitim formama, a ta je razina, kada je riječ o posebno razvijenim medijskim softverima, na još većoj razini.

NOVINARSTVO I UMJETNA INTELIGENCIJA

Razvoj umjetne inteligencije doveo je do mnoštva promjena unutar niza različitih područja, posebno unutar područja koja se bave informacijama i komunikacijama. Novinarstvo kao ni druga zanimanja nije izuzeto od korištenja programa umjetne inteligencije. Prema autorici Gutierrez Lopez i njezinim suradnicima: „Rasprava o novim tehnologijama i njihovu utjecaju na digitalno novinarstvo sve je samo ne nova“ (Gu-

tierrez i sur., 2023: 487). Predviđanja o tome da će umjetna inteligencija zamijeniti novinarstvo još su uvijek samo predviđanja. I velike i male medijske kuće već koriste umjetnu inteligenciju za prikupljanje podataka, oblikovanje tekstova, generiranje tekstova i niz drugih radnji. Dosezi stvaranja potpuno automatiziranih vijesti i ostalih žanrova od strane UI-a bez ljudi neće moći biti ispunjeni. Novinarstvo je profesija koja, prije svega, uključuje ljudsku kreativnost, maštovitost i različite ideje, što UI još nije razvila.

U konačnici, pisanje tekstova, stvaranje sadržaja, javljanje uživo, uredničke odluke donose ljudi, a ne programi umjetne inteligencije. Umjetna inteligencija može poslužiti kao alat koji se koristi u generiranju tekstova, sažimanju ogromnih količina podataka, izradi analiza, prepoznavanju lažnih vijesti i niza drugih prednosti koje kao alat donosi, a sve ovo može biti iskorišteno od strane medijskih kuća i novinara u kvalitetnijem obavljanju svoga posla. Mnogi autori koji se bave odnosom novinarstva i UI-a zaključuju sljedeće:

Subjekt je novinarstva čovjek kao autor, a tehnološka su dostignuća ‘pomagalo’, sredstvo ili alat koji novinaru olakšava njegov posao (Sarisakaloglu 308–319) i na koje ne treba gledati samo kao na opasnost, već ih u širem kontekstu treba promatrati kao moguću pomoć u radu (Bohrmann 332; Elmer 346; Kuhne 353; Ratering 360), pri čemu se ne smije zanemariti ni etičke izazove (Noain-Sanchez 105–21; Haley; Dorr i Hollbuchner) (Uldrijan, Periša Ciboci, Labaš, 2023: 201).

„Dakle, o čovjeku će i dalje ovisiti i budući razvoj i korištenje robota i umjetne inteligencije i u novinarskom poslu (Linden, Guzman i Lewis) koji zahtijeva prikladnu profesionalnu i etičku formaciju, to jest obrazovanje (Wilke 43-60)...“ (Uldrijan, Periša Ciboci, Labaš, 2023: 202).

Češću upotrebu UI-a u novinarstvu znanstvenici pronalaze u 2013. godini, primjerice jedna od većih novinskih agencija *Associated Press* koristi programe umjetne inteligencije za generiranje

sadržaja iz sporta i ekonomije (Noain-Sánchez, 2022: 107). *Associated Press* sklopio je ugovor s *OpenAI*-jem, proizvođačem *ChatGPT*-a, za licenciranje „dijela AP-ove tekstualne arhive“, a zauzvrat dobit će pristup „OpenAI-jevoj tehnologiji i stručnosti“ (Huremović, L.: *Generativna umjetna inteligencija i korisnost u novinarstvu*, <https://n1info.ba/magazin/tehnologija/kako-ce-umjetna-inteligencija-promijeniti-novinarstvo/>, 30. 10. 2023.).

Više nije pitanje hoće li novinari koristiti UI i njezine programe nego na koji način, s kojim ciljem i u koju svrhu? U skladu s tim medijski i komunikacijski stručnjaci nalaze se u izazovnim vremenima. Naime, moraju unaprijediti svoja znanja kako bi dostupne alate mogli ispravno koristiti u kreiranju medijskoga sadržaja (Tomić, Volarić i Obradović, 2022: 14).

Na pitanje: „Kako novinari i novinarstvo trebaju gledati na generativnu umjetnu inteligenciju?“, UI odgovara: *Previše je etičkog duga koje ovi sustavi stvaraju uzvodno prije nego što alati uopće stignu do novinara/ki. Možda ćete naložiti urednicima/ama da pregledaju generirani tekst radi činjenica i točnosti, ali će biti teže uhvatiti regresivne predrasude u kategorizaciji i karakterizaciji. Ako sažimate povijesne kontekste u cjelinu i želite isprobati strojne sažimачe, pokrenite ih na odabranim člancima i dokumentima koje ste sami prvo provjerili. Nastavite sa oprezom* (Huremović, L.: *Generativna umjetna inteligencija i korisnost u novinarstvu*, <https://balkansmedia.org/bs/inovacije/generativna-umjetna-inteligencija-i-korisnost-u-novinarstvu>, 30. 10. 2023.).

TEORIJA NOVINARSKIH ŽANROVA

Teorija novinarskih žanrova podrazumijeva pristup izučavanju novinarstva u kojemu se pozornost ne zadržava na sadržaju nego se značenje i razumijevanje traži u odabranoj formi. „Novinarski žanrovi su fluidne/hibridne forme označene predmetom, metodom, funkcijom i medijem, koje posjeduju dominirajuće postupke uobličavanja informacija, tema, stavova i ideja,

čega novinari, za razliku od publike, trebaju biti svjesni“ (Vasilj, 2022: 28).

Navedena definicija u sebi sadrži nekoliko elemenata

- Novinarski žanrovi fluidne/hibridne su forme. Nisu dogmatizirani s nepromjenjivim strukturama, nego je riječ o tipovima teksto-va/priloga koji su promjenjivi, što potiče suvremena teorija žanrova, a ona je prisutna u svakodnevnoj novinarskoj praksi.
- Novinarski žanrovi hibridne su forme. Međusobno se isprepliću pa je u jednome žanru moguće naći i elemente drugih žanrova.
- Novinarski žanrovi označeni su predmetom – temom, metodom – formom, funkcijom – komu su namijenjeni te medijem – pomoću kojega dolaze do publike.
- Novinarski žanrovi posjeduju dominirajuće postupke. Riječ je o postupcima koji prevladavaju, koji su glavni i podređuju sebi sve ostale postupke nužne u stvaranju novinarskoga teksta/priloga.
- Pomoću novinarskih žanrova priopćavaju se informacije, teme, stavovi i ideje.
- Novinari trebaju biti svjesni novinarskoga žanra jer je potrebno umijeće prepoznavanja, odabira i korištenja novinarskoga žanra.
- Publika može, ali ne mora biti svjesna novinarskih žanrova, što se odnosi na medijsku pismenost (Vasilj, 2022: 28-29).

Novi mediji pružaju posve novu mogućnost glede razvoja novinarskih žanrova. „Daleko od ubijanja tradicionalnog novinarstva, Internet je omogućio obnovu žanra nudeći nove formate, nove koncepte, nove oblike izražavanja“ (Chantrel, F.: „Panorama – les 7 nouvelles formes de journalisme issues du numérique“, 5. 6. 2019., <https://www.blogdumoderateur.com/nouvelles-formes-journalisme-numerique/>, 26. 2. 2024.).

Klasifikacija novinarskih žanrova

Klasifikacija žanrova uvijek je bila problematično pitanje za teoretičare. No, bez obzira na poteškoće klasifikacija novinarskih tekstova i priloga u pojedine skupine, nužna je u bilo ka-

kvu proučavanju novinarstva. Što se tiče načela, žanrovi se mogu klasificirati prema tomu iznose li se u njima informacije ili stavovi, prema vrsti medija, prema tomu jesu li jednostavni ili složeni, prema opsegu, jesu li pisani ili govorni i prema dominirajućim postupcima.

Temeljeći se na europskome pristupu klasifikacije, tipologija zasnovana na dominirajućim postupcima najbliža je svakodnevnoj novinarskoj praksi u tradicionalnim i novim medijima u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.

Žanrovi se tako mogu dijeliti na:

- informativne – vijest, izvješće, prikaz i *liveblogging*
- komentatorsko-analitičke – komentar, članak, analiza i kritika
- narativne – reportaža, portret, feljton i bilješka
- dijaloške – intervju, anketa, izjava i panel-rasprava.

Dominirajući postupci žanrova koji će biti zastupljeni u istraživačkome dijelu

To su: vijest, izvješće, *liveblogging*, komentar, analiza i reportaža.

Vijest je informativni novinarski žanr u kojemu se odgovorima na ključna pitanja; *što, tko, gdje, kada* i *kako* publika informira na pošten, točan i sažet način o najvažnijim činjenicama o nekome događaju, pojavi ili osobi.

Izvješće je informativni novinarski žanr u kojemu je dominirajući postupak kronološki opis događaja ili pojave, čije je obilježje razvojno prikazivanje činjenica, izuzimajući lid u kojemu se iznosi, najvažnija informacija.

Liveblogging informativni je novinarski žanr specifičan za *online* novinarstvo, u kojemu je dominirajući postupak kronološki prijenos u pisanome obliku u trenutku dok se događaj odvija, čime sintetizira tradicionalno izvještavanje s radijskim prijenosom.

Komentar je komentatorsko-analitički novinarski žanr u kojemu autor iznosi vlastiti stav ili stav

redakcije o određenoj informaciji ili temi otkrivajući uzroke, pojašnjavajući trenutačne događaje i navodeći moguće posljedice.

Analiza je komentatorsko-analitički novinarski žanr u kojemu je dominirajući postupak smještanje postojećih informacija u širi kontekst, tumačenje i objašnjavanje njihova značenja te ukazivanje na mogući daljnji tijek događaja, i to pomoću topika usporedbe i kontrasta, uzroka i posljedice te problema i rješenja.

Reportaža je narativni novinarski žanr u kojemu je dominirajući postupak autorov opis viđenoga zajedno s izjavama sugovornika, uz korištenje književnih elemenata, a temeljeći se na činjenicama bez primjesa fikcije.

CILJEVI, METODOLOGIJA, HIPOTEZE

Cilj je ovoga rada istražiti koliko je umjetna inteligencija, odnosno *ChatGPT* uspješan u pisanju novinarskih žanrova.

Za istraživački dio postavljene su glavna hipoteza i tri pomoćne.

H0 – Umjetna inteligencija može pomoću unosa osnovnih podataka generirati tekstove zahvaljujući obrascima i dominirajućim postupcima žanrova, istodobno zadovoljavajući minimalne profesionalne novinarske standarde glede sadržaja, točnosti, stila i strukture.

H1 – Umjetna inteligencija u znatnoj mjeri uspješnije piše informativne žanrove od komentatorsko-analitičkih, narativnih i dijaloških žanrova.

H2 – Umjetna inteligencija za sada ne može kod informativnih žanrova ispoštovati pravilo iznošenja isključivo činjenica bez stavova.

H3 – Umjetna inteligencija može generirati i prikladnu opremu teksta.

U istraživanju koristit će se metodologija analize sadržaja teksta koji je generirala UI. Za studiju slučaja izdvojena je utakmica prvoga kola Europske nogometne lige između HŠK Zrinjski i AZ Alkmaar, koja je odigrana 21. rujna 2023. godine.

Unosit će se podatci na osnovi odgovora na 5 W, bez *kako*.

Elementi koji će biti analizirani kroz istraživanje jesu: smisao sadržaja, smisao rečenica, dominirajući postupak, točnost podataka, pisanje lida, citati unutar teksta, hibridizacija činjenica i stavova u informativnim žanrovima, stil i oprema teksta.

Tablica 1. Elementi korišteni u istraživačkome postupku

Smisao sadržaja
Smisao rečenica
Dominirajući postupak
Točnost podataka
Pisanje lida
Citat
Hibridizacija činjenica i stavova u informativnim žanrovima
Stil
Oprema teksta

Žanrovi koji su uzeti za istraživanje prema gore navedenim elementima jesu:

- vijest – informativni žanr
- izvješće – informativni žanr
- *livebloogging* – informativni žanr
- komentar – komentatorsko-analitički žanr
- analiza – komentatorsko-analitički žanr
- reportaža – narativni žanr.

Odabir žanrova usklađen je s najčešće korištenim žanrovima u sadržajima koji se dotiču sporta.

U programu *ChatGPT* uneseni su podatci koji su uključivali odgovore na četiri pitanja: *tko*, *što*, *kada* i *gdje*. Umjetna je inteligencija prema unesenim podacima generirala sljedeće tekstove prema zadanim žanrovima i naslovu. Na osnovi dobivenih tekstova rađena je analiza kroz već navedene elemente.

Odgovori koje je dao *ChatGPT* doslovno su preneseni, jer uslijed izmjene podatka, drugačijega postavljanja upita umjetna inteligencija može drugačije generirati medijski sadržaj. Isti upit s istim podacima, odnosno odgovorima na četiri ključna pitanja, ponovljen je za svaki žanr.

Za svaki žanr postavljeno je pitanje istoga sadržaja, s tim da je naglašeno u kojoj formi tekst treba biti napisan. Pitanje je glasilo: *Napiši (vijest/izvješće/liveblogging/komentar/analizu/reportažu) s utakmice HŠK Zrinjski – AZ Alkmaar; utakmica prvog kola Europske nogometne lige; Stadion HŠK Zrinjski; 21. rujna 2023.; utakmica je završila 4:3 pobjedom Zrinjskoga; na poluvremenu je bilo 0:3 za AZ Alkmaar; strijelci su bili Myron van Brederode u 10 minuti, Sven Mijns u 32 minuti i Dani de Wit u 44 minuti; za Zrinjski Zvonimir Kožulj u 48, Josip Ćorluka u 58, Aldin Hrvanović u 70 i Kožulj u 81.*

Dodatno pitanje glasilo je: *Napiši naslov za vijest/izvješće/liveblogging/komentar/analizu/reportažu s utakmice HŠK Zrinjski-AZ Alkmaar.*

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Vijest

Na zadani upit UI generirala je sljedeću vijest i naslov:

Naslov: *Historijski Preokret na Mostarskom Stadionu: Zrinjski Sjajno Pobjeđuje AZ Alkmaar s 4:3 u Europskoj Ligi*

Mostarski stadion bio je poprište nevjerovatne nogometne drame u utakmici prvog kola Europske nogometne lige između HŠK Zrinjskog i AZ Alkmaara, odigranoj 21. rujna 2023. U utakmici koja će ostati upamćena, Zrinjski je ostvario senzacionalnu pobjedu od 4:3, uspješno preokrenuvši rezultat koji je na poluvremenu bio 0:3 u korist AZ Alkmaara.

U prvom poluvremenu, AZ Alkmaar je dominirao terenom, postigavši tri brza gola. Myron van Brederode otvorio je seriju pogodaka u 10. minuti, a

Sven Mijns i Dani de Wit dodali su još dva gola u 32. i 44. minuti. Na poluvremenu, AZ Alkmaar je imao udobnu prednost od 3:0, a Zrinjski se suočavao s izazovom preokreta.

Međutim, drugo poluvrijeme donijelo je nevjerojatan preokret Zrinjskoga. Zvonimir Kožulj započeo je povratak postigavši gol u 48. minuti, potom je Josip Ćorluka smanjio zaostatak u 58. minuti. U 70. minuti, Aldin Hrvanović izjednačuje rezultat, postavljajući scenarij za napetu završnicu.

Vrhunac utakmice dogodio se u 81. minuti kada je Zvonimir Kožulj postigao svoj drugi gol, donoseći Zrinjskom vodstvo 4:3. Suđenje je potvrdilo pobjedu Zrinjskoga, ostavljajući navijače u transu i igrače na terenu u ekstazi.

Ova nevjerojatna pobjeda ne samo da će se pamtili kao jedan od najzbudljivijih trenutaka u povijesti kluba, već i kao epski početak europske kampanje za HŠK Zrinjski. Očekuje se da će ova utakmica ostati upisana u anale nogometnih čuda, dok navijači slave nevjerojatan preokret svoje momčadi.

(<https://chat.openai.com/c/58448a8c-0c08-4cfc-838f-2af8a858d2f4>, 25. 11. 2023.)

Tablica 2. Elementi u žanru vijest

1. Sadržaj – točan
2. Smisao rečenica – manje pogreške
3. Dominirajući postupak – nema dominirajući postupak vijesti
4. Točnost podataka – podatci točni
5. Pravilo pisanja lida – nije ispoštovano
6. Citat – nema citata
7. Nedopuštena hibridizacija – vijest obiluje stavovima i komentarima
8. Stil – pretjerano korištenje epiteta i nultoga govora
9. Oprema teksta – djelomično neprikladan jer se iznosi stav

Analizirajući tekst koji je generirala umjetna inteligencija prema gore navedenim elementima, zadovoljeni su sljedeći elementi: sadržaj teksta točan je; podatci su točni; u samome smislu navođenja rečenica uočene su manje pogreške. Tekst koji je generirala umjetna inteligencija nije ispoštovao sljedeće elemente: dominirajući postupak vijesti; pravilo pisanja lida; analizom elementa stila uočeno je pretjerano korištenje epiteta i nultoga govora; element hibridizacije ukazuje na to da vijest obiluje stavovima i komentarima, što nije odgovarajuće za ovaj oblik. Nema citata. U opremi teksta djelomično je iznesen stav, što također nije preporučljivo kod ove forme. ChatGPT koji je korišten za generiranje teksta nije uspio vijest strukturirati prema dominirajućim postupcima vijesti, bez obzira na toje li pisana tehnikom obrnute piramide ili nekim drugim sustavom.

Izvešće

Generiran je sljedeći naslov i tekst u obliku izvješća:

Naslov: Spektakularna Pobjeda Zrinjskog: Nevjerojatan Preokret Od 0:3 do 4:3 Protiv AZ Alkmaara

Dana 21. rujna 2023., Mostarski stadion bio je poprište epskog okršaja između HŠK Zrinjskog i AZ Alkmaara, u okviru prvog kola Europske nogometne lige. Utakmica je završila nevjerojatnim rezultatom 4:3 u korist domaćina, a svaki trenutak susreta bio je ispunjen uzbuđenjem i dramom.

Prvo Poluvrijeme: Dominacija AZ Alkmaara i Šokantan Povratak Zrinjskoga

AZ Alkmaar je prvo poluvrijeme otvorio na impresivan način, postizujući tri gola. Myron van Brederode je prvi zatresao mrežu u 10. minuti, dok su Sven Mijns i Dani de Wit dodali još dva gola u 32. i 44. minuti. Na poluvremenu je vodstvo AZ Alkmaara bilo 3:0, a Zrinjski je izgledao suočen s izazovom nadmoćnog protivnika.

Drugo Poluvrijeme: Nevjerojatan Preokret i Pobjeda Zrinjskoga

Međutim, drugo poluvrijeme donijelo je spektakularan preokret koji će se dugo pamtit. Zvonimir Kožulj je započeo povratak u 48. minuti postigavši prvi gol za Zrinjski. Josip Ćorluka nastavio je silovit tempo postigavši gol u 58. minuti, a Aldin Hrvanović izjednačio je rezultat u 70. minuti. Napetost na stadionu bila je nevjerovatna. Vrhunac se dogodio u 81. minuti kada je Zvonimir Kožulj svojim drugim golom doveo Zrinjski do senzacionalnog vodstva 4:3.

Zaključak: Emotivna Pobjeda i Nogometna Čuda

Utakmica između HŠK Zrinjskog i AZ Alkmaara iznjedrila je jedno od najzbudljivijih i najnevjerovatnijih iskustava u europskom klupskom nogometu. Pobjeda Zrinjskoga, nakon što je na poluvremenu gubio 0:3, odražava pravu snagu timskog duha i borbenosti. Ova nevjerovatna utakmica postala je dijelom nogometne povijesti, a navijači Zrinjskog slaviti će ovu pobjedu kao jednu od najemotivnijih trenutaka u klubu. (<https://chat.openai.com/c/58448a8c-0c08-4cfc-838f-2af8a858d2f4>, 25. 11. 2023.)

Tablica 2. Elementi u žanru izvješće

1. Sadržaj – točan
2. Smisao rečenica – bez pogrešaka
3. Dominirajući postupak – donekle ima dominirajući postupak izvješća
4. Točnost podataka – podatci točni
5. Pravilo pisanja lida – nije ispoštovano
6. Citat – nema citata
7. Nedopuštena hibridizacija – nije ispoštovano pravilo neiznošenja mišljenja u informativnim žanrovima
8. Stil – tekst obiluje epitetima
9. Oprema teksta – donekle primjeren naslov, no u njemu iznosi se stav

Analizom izvješća koje je generirala umjetna inteligencija zadovoljeni su sljedeći elementi: sadržaj teksta točan je; rečenice su smislene; podatci u izvješću točni su. Dva elementa dje-

lomično ispunjena jesu: dominirajući postupak izvješća i oprema teksta gdje je naslov samo donekle primjeren jer se u njemu iznosi stav. Pravilo pisanja lida nije ispoštovano, u tekstu izvješća nema citata, stil nije primjeren jer obiluje epitetima i u tekstu je korišteno iznošenje mišljenja, što nije preporučljivo u informativnim žanrovima. U cjelini, generirani tekst izvješća koji je ponudio ChatGPT nije zadovoljio potrebne novinarske standarde za pisanje izvješća.

Liveblogging

Kada je riječ o livebloggingu, tekst je strukturiran i opremljen na ovaj način:

Naslov: Nogometna Saga na Mostarskom Stadionu: HŠK Zrinjski Od 0:3 do Pobjede 4:3 protiv AZ Alkmaara – Liveblogging Spektakla!

19:45 - Pripreme za Veliki Okršaj! Navijači su došli na Mostarski stadion s uzbuđenjem u očima. Atmosfera je napeta, a igrači su na terenu, spremni započeti prvu utakmicu Europske nogometne lige.

20:00 - Početak Utakmice! Sudenje zviždukom označava početak spektakla. HŠK Zrinjski protiv AZ Alkmaara - očekujemo vatromet na terenu!

20:15 - Prva Prilika za AZ Alkmaar! Myron van Brederode sjajno reagira na dodavanje i postiže gol u 10. minuti. AZ Alkmaar vodi 1:0. Zrinjski mora pronaći odgovor.

20:30 - Drugi Gol za AZ Alkmaar! Sven Mijns dodaje još jedan gol u 32. minuti. AZ Alkmaar pokazuje svoju snagu. Zrinjski ima težak zadatak pred sobom.

20:45 - Pogodak Dani de Wita! U 44. minuti, Dani de Wit zabija treći gol za AZ Alkmaar. Na poluvremenu rezultat je 0:3. Teška situacija za Zrinjski.

21:00 - Početak Drugog Poluvremena! Zrinjski kreće snažno u drugom dijelu. Hoće li uspjati promijeniti tok utakmice?

21:15 - Gol Zvonimira Kožulja za Zrinjski! Veliki preokret počinje! Zvonimir Kožulj postiže gol u 48. minuti. Zrinjski smanjuje na 1:3. Navijači bje-sne od oduševljenja.

21:30 - Josip Ćorluka Poravnava! U 58. minuti, Josip Ćorluka postiže još jedan gol za Zrinjski! Sada je 2:3. Atmosfera na stadionu postaje vruća.

21:45 - Izjednačujući Gol Aldina Hrvanovića! Nevjerojatno! Aldin Hrvanović izjednačuje rezultat u 70. minuti. Zrinjski se vraća iz mrtvih. Rezultat je sada 3:3.

22:00 - Gol Zvonimira Kožulja za Povratak Vodstva! U 81. minuti, Zvonimir Kožulj postiže svoj drugi gol na utakmici. Zrinjski sada vodi 4:3! Kakav preokret!

22:15 - Kraj Utakmice! Sučev zvižduk označava kraj utakmice. Nevjerojatan preokret Zrinjskoga s 0:3 na 4:3! Navijači slave, a ovo će ostati u povijesti nogometa.

22:30 - Zaključak: Nogometna Čarolija u Mostaru! Ova utakmica ostavlja nas bez daha. HŠK Zrinjski pokazao je nevjerojatnu borbenost i karakter, stvarajući jedan od najnevjerojatnijih trenutaka u europskom nogometu. Čestitke na izvanrednoj pobjedi!

(<https://chat.openai.com/c/58448a8c-0c08-4cfc-838f-2af8a858d2f4>, 25. 11. 2023.)

Tablica 4. Elementi u žanru liveblogging

1. Sadržaj – točan, osim vremenskih odrednica na početku svakoga odjeljka
2. Smisao rečenica – uočene manje pogreške
3. Dominirajući postupak – u potpunosti odgovara dominirajućemu postupku liveblogginga
4. Točnost podataka – podatci točni, osim vremenskih odrednica na početku odjeljka
5. Pravilo pisanja lida – ispoštovano pravilo pisanja lida
6. Citat – nema citata
7. Nedopuštena hibridizacija – tekst obiluje komentarima iako je informativni žanr
8. Stil – primjeren
9. Oprema teksta – donekle primjeren naslov

Za žanr *livebloogging* rezultati su pokazali da su ispunjeni sljedeći elementi: dominirajući postupak u potpunosti odgovara dominirajućemu postupku *livebloogginga*; ispoštovano je pravilo pisanja lida i stila koji je primjeren. U tekstu nema citata. Kada je u pitanju nedopuštena hibridizacija, uočeno je da tekst obiluje komentarima iako je informativni žanr. Djelomično ispunjeni elementi koji sadrže određen stupanj pogreške jesu: sadržaj je točan, osim vremenskih odrednica na početku svakoga odjeljka; u smislu rečenica uočene su određene pogreške; podatci su djelomično točni jer vremenske odrednice na početku odjeljaka nisu dobro navedene; naslov je djelomično primjeren.

Komentar

Kod komentara UI generirala je sljedeći tekst:

Naslov: Nogometni Čudo u Mostaru: Zrinjski Od 0:3 do 4:3 - Komentar na Nevjerojatan Povratak Protiv AZ Alkmaara

Nadmoćnost AZ Alkmaara u Prvom Poluvremenu: Prvo poluvrijeme bilo je u potpunosti pod kontrolom AZ Alkmaara. Gosti su dominirali terenom, Myron van Brederode je otvorio vatromet u 10. minuti, a Sven Mijns i Dani de Wit su dodali svoje golove, stvarajući golemu prednost od 3:0 na poluvremenu. Atmosfera na stadionu bila je prigušena, a izgledi za Zrinjski su bili sumorni.

Nevjerojatan Povratak Zrinjskoga:

No, ono što se dogodilo u drugom poluvremenu nije bilo ništa manje od čuda. Zrinjski je izišao na teren s nevjerojatnom odlučnošću. Zvonimir Kožulj, Josip Ćorluka i Aldin Hrvanović postali su junaci preokreta. Kožulj je u 48. minuti pokrenuo povratak, a onda su Ćorluka i Hrvanović postigli još dva gola u 58. i 70. minuti, izjednačujući rezultat. Stadion je eksplodirao emocijama, a Zrinjski je pokazao pravi duh borbe.

Kožuljev Herojski Gol za Pobjedu:

Vrhunac drame dogodio se u 81. minuti kada se Zvonimir Kožulj ponovno pojavio na sceni i postigao svoj drugi gol na utakmici, donoseći pobjedu Zrinjskome. Navijači su bili u transu, a ova

utakmica će se pamtiti ne samo po rezultatu već i po emotivnom nabojom koji je pratio cijeli susret.

Pouka i Slavlje:

Utakmica HŠK Zrinjski vs. AZ Alkmaar postala je lekcija o nikad neodustajanju, simbolizirajući snagu i srčanost nogometa. Zrinjski je pokazao da su nevjerovatni preokreti još uvijek mogući, čak i kad se čini da su šanse minimalne. Ova utakmica ostaje u sjećanju kao remek-djelo nogometne strasti i ljepote igre.

(<https://chat.openai.com/c/58448a8c-0c08-4cfc-838f-2af8a858d2f4>, 25. 11. 2023.)

Tablica 5. Elementi u žanru komentar

1. Sadržaj – točan
2. Smisao rečenica – nema pogrešaka
3. Dominirajući postupak žanra – u većoj mjeri sadrži dominirajući postupak komentara i osvrta nego što je analizirana vijest sadržavala dominirajuće postupke vijesti
4. Točnost podataka – podatci točni
5. Pravilo pisanja lida – nije ispoštovano
6. Citat – nema citata
7. Nedopuštena hibridizacija – ne odnosi se na komentar s obzirom na to da je riječ o komentatorsko-analitičkome žanru
8. Stil – prikladan komentatorsko-analitičkom žanru uz primjetan nulti govor
9. Oprema teksta – prikladna

Analizom teksta koji je generirala umjetna inteligencija, s obzirom na gore navedene elemente koji su istraživani, zaključeno je da su ispoštovani sljedeći elementi: sadržaj komentara točan je; u smislenome dijelu rečenica nisu uočene pogreške; podatci u komentaru točno su navedeni; oprema teksta prikladna je; element nedopuštena hibridizacija nije vezan za komentar pa nije istraživani. Nije ispoštovano pravilo pisanja lida. U tekstu nema citata. Djelomično ispunjeni elementi jesu: stil koji je prikladan komentatorsko-analitičkomu, ali uz zamjetan nulti govor i dominirajući postupak žanra koji je ispoštovan u većoj mjeri nego u vijesti, ali dijelom prelazi u osvrt.

Analiza

Kod analize rezultat je sljedeći:

Naslov: Spektakularni Preokret na Mostarskom Stadionu: HŠK Zrinjski Sjajno Pobijedio AZ Alkmaar 4:3 u Europskoj Nogometnoj Ligi

Utakmica prvog kola Europske nogometne lige između HŠK Zrinjskog i AZ Alkmaara, odigrana 21. rujna 2023., bila je pravo remek-djelo u svijetu nogometa, obilježena fasciniranim preokretom i dramatičnim trenucima na terenu Mostarskog stadiona.

Rezultat: HŠK Zrinjski 4 - 3 AZ Alkmaar
Prvo poluvrijeme: Dominacija AZ Alkmaara s 0:3 vodstvom

AZ Alkmaar je dominirao prvih 45 minuta utakmice, šokirajući domaću publiku s tri brza gola. Myron van Brederode bio je strijelac u 10. minuti, Sven Mijns je dodao drugi gol u 32. minuti, dok je Dani de Wit potvrdio vodstvo u 44. minuti. Na poluvremenu je bilo jasno da domaćin mora iznijeti izuzetan napor kako bi se vratio u utakmicu.

Drugo poluvrijeme: Izvanredan Preokret Zrinjskoga

Drugih 45 minuta donijelo je nevjerovatan preokret. HŠK Zrinjski je pokazao izuzetnu volju i karakter, a Zvonimir Kožulj započeo je povratak s golom u 48. minuti. Josip Ćorluka nastavio je momentum s golom u 58. minuti, smanjujući zaostatak. Aldin Hrvanović postigao je izjednačujući gol u 70. minuti, potpaljujući strast navijača. No, vrhunac utakmice dogodio se u 81. minuti kada je Zvonimir Kožulj postigao svoj drugi gol, donoseći Zrinjskom vodstvo 4:3.

Zaključak: Pobjeda Kroz Borbenost i Odlučnost

Utakmica je završila s nevjerovatnom pobjedom HŠK Zrinjskog 4:3, ističući izuzetnu borbenost i odlučnost domaćih igrača. Ovaj preokret ne samo da će se pamtiti kao jedan od najzbudljivijih trenutaka kluba, već će i poslužiti kao inspiracija za buduće izazove. AZ Alkmaar će vjerovatno analizirati svoj pad nakon prvog poluvremena kako bi identificirao slabosti. Utakmica na Mostarskom stadionu ostavlja dubok dojam kao jedan od najzbudljivijih trenutaka u povijesti Europske nogometne lige.

(<https://chat.openai.com/c/58448a8c-0c08-4cfc-838f-2af8a858d2f4>, 25. 11. 2023.)

Tablica 6. Elementi u žanru analiza

1. Sadržaj – točan
2. Smisao rečenica – bez pogrešaka
3. Dominirajući postupak – donekle odgovara dominirajućemu postupku analize
4. Točnost podataka – podatci točni
5. Pravilo pisanja lida – nije ispoštovano
6. Citat – nema citata
7. Nedopuštena hibridizacija – ne odnosi se na analizu s obzirom na to da je riječ o komentatorsko-analitičkome žanru
8. Stil – primjeren
9. Oprema teksta – primjerena

Istraživanje je pokazalo: sam sadržaj teksta točan je; rečenice su smislene; podatci su također točni; stil je primjeren kao i oprema teksta, odnosno naslov. Element nedopuštene hibridizacije nije istraživan jer nije vezan za komentatorsko-analitičke žanrove. Nije ispoštovano pravilo pisanja lida. U tekstu nema citata. Dominirajući postupak žanra analiza djelomično je odgovarajući.

Reportaža

UI generirala je tekst u formi reportaže i naslov:

Naslov: *Mostarski Spektakl: Zrinjski Osvaja Srca Pobjedom 4:3 nakon Nevjerojatnog Preokreta Protiv AZ Alkmaara*

Uzbudljiva Noć Nogometa: Povratak Zrinjskoga Od 0:3 do Pobjede 4:3 protiv AZ Alkmaara

Mostarski stadion bio je poprište epske borbe i nevjerojatnog preokreta kada su se HŠK Zrinjski i AZ Alkmaar suočili u prvom kolu Europske nogometne lige 21. rujna 2023. Navijači su svjedočili nogometnom spektaklu koji će ostati urezan u sjećanjima kao jedna od najuzbudljivijih utakmica sezone.

Rano Vodstvo AZ Alkmaara:

Utakmica je počela obećavajuće za goste. Već u 10. minuti, Myron van Brederode postigao je gol i postavio ton za ono što se činilo kao sigurna prednost AZ Alkmaara. Sven Mijmans je dodao drugi gol u 32. minuti, a Dani de Wit potvrdio dominaciju gostiju s trećim golom u 44. minuti. Na poluvremenu, AZ Alkmaar imao je impresivno vodstvo od 3:0, ostavljajući domaćine u šoku.

Drugo Poluvrijeme: Povratak Iz Snova:

Drugo poluvrijeme donijelo je nevjerojatan preokret. Zrinjski je izašao na teren s odlučnošću i borbenašću. Zvonimir Kožulj otvorio je vrata preporeda u 48. minuti postigavši prvi gol za Zrinjski. U 58. minuti, Josip Ćorluka nastavio je silovit napad, smanjujući zaostatak na 2:3. Aldin Hrvanović potpuno je razveselio domaću publiku izjednačujućim golom u 70. minuti. Mostarski stadion odzvanjao je oduševljenjem.

Kulminacija Preokreta:

Vrhunac utakmice dogodio se u 81. minuti kada je Zvonimir Kožulj ponovno tresao mrežu, postavljajući nevjerojatnu preokret od 0:3 na 4:3 u korist Zrinjskoga. Navijači su bili u deliriju, a Zrinjski je potvrdio svoju borbenost, karakter i vjeru do samoga kraja.

Konačni Zvuk Sučeva Zvižduka:

Sudenje označilo je kraj fantastične borbe, a rezultat 4:3 u korist Zrinjskoga odjekivao je stadionom. Ova pobjeda ne samo da je označila tri ključna boda za Zrinjski u Europskoj ligi već je postala sinonim za snagu i volju koja čini nogomet nevjerojatnim.

Zaključak: Povijesna Pobjeda:

Utakmica HŠK Zrinjski protiv AZ Alkmaara 21. rujna 2023. ostat će upamćena kao jedna od najuzbudljivijih u povijesti kluba. Ovaj nevjerojatan preokret podsjetio je sve prisutne na snagu nogometa da može pružiti nevjerojatne trenutke, a Mostarski stadion svjedočio je pravom sportskom čudu.

(<https://chat.openai.com/c/58448a8c-0c08-4cfc-838f-2af8a858d2f4>, 25. 11. 2023.).

Tablica 7. Elementi žanra reportaža

1. Sadržaj – točan
2. Smisao rečenica – bez pogrešaka
3. Dominirajući postupak – u manjoj mjeri sadrži dominirajući postupak reportaže
4. Točnost podataka – podatci točni
5. Pravilo pisanja lida – ispoštovano
6. Citat – nema citata
7. Nedopuštena hibridizacija – ne odnosi se na reportažu s obzirom na to da je riječ o narativnome žanru
8. Stil – donekle primjeren
9. Oprema teksta – primjerena

Analizirani elementi koji su ispunjeni jesu: sadržaj teksta točan je; u smislu rečenica nisu uočene pogreške; podatci u tekstu točni su; pravilo pisanja lida ispoštovano je; oprema teksta odnosno naslov primjeren je. Stil pisanja donekle je primjeren žanru reportaže. Citati nisu upotrijebljeni u tekstu. Element nedopuštene hibridizacije nije analiziran jer je reportaža narativan žanr. U manjoj mjeri sadrži strukturu reportaže.

ZAKLJUČAK

Umjetna inteligencija ima potencijal olakšati novinarima svakodnevne poslove, ali i ogroman prostor za manipulaciju. Prednosti su automatizacija rutinskih poslova, razvoji obrazaca – formi, ubrzavanje pisanja tekstova i izrada priloga, interakcija s publikom... Prostor za manipulaciju odnosi se na brojne etičke dvojbe.

Razvoj tehnologija omogućio je stvaranje sofisticiranih sustava koji mogu generirati tekstove u različitim formama. Stoga izučavanje novinarskih žanrova u vremenu sve češće uporabe umjetne inteligencije u novinarstvu dobiva na još većoj važnosti jer umjetna inteligencija upravo i počiva na prepoznavanju obrazaca, a ti obrasci u novinarstvu jesu žanrovi.

Istraživanje provedeno u ovome radu pokazuje da je djelomice potvrđena glavna hipoteza, kako umjetna inteligencija može pomoću nosa osnovnih podataka generirati tekstove zahvaljujući obrascima i dominirajućim postupcima žanrova, istodobno zadovoljavajući minimalne profesionalne standarde glede sadržaja, točnosti, stila i strukture... Rezultati pokazuju da je kod nekih žanrova, primjerice *liveblogginga*, UI u znatnoj mjeri uspješno generirala tekst u toj formi, dok su tekstovi u formi komentara, vijesti, izvješća, reportaže i analize bili napisani sličnom strukturom. Što se tiče sadržaja, točnosti i stila, umjetna je inteligencija uz pomoć nosa detaljnijih podataka uspjela donekle ispuniti i te kriterije.

Pomoćna hipoteza 1, kako umjetna inteligencija u znatnoj mjeri uspješnije generira informativne žanrove od komentatorsko-analitičkih, narativnih i dijaloških, također je samo djelomično potvrđena. UI je strukturalno uspješnije stvarala informativne tekstove, posebice kada je riječ o *livebloggingu*, no rezultati su pokazali da UI kod generiranja komentatorsko-analitičkih tekstova koristi donekle više komentar nego kod informativnih žanrova, što je naznaka da u ovome trenutku u manjoj mjeri uočava razliku između dominirajućih postupaka informativnih i komentatorsko-analitičkih žanrova.

Druga pomoćna hipoteza u kojoj se navodi kako UI za sada ne može kod informativnih žanrova ispoštovati pravilo iznošenja isključivo činjenica bez stavova u potpunosti je potvrđena. Naime, vijest, izvješće i *liveblogging*, koje je generirala umjetna inteligencija, obilovali su komentarima i stavovima.

Pomoćna hipoteza 3, u kojoj se navodi da UI može generirati i prikladnu opremu teksta, djelomično je potvrđena jer su naslovi koje je ponudila donekle bili prihvatljivi.

Kako će novinarski žanrovi izgledati u budućnosti? Povijest je pokazala da je razvoj svakoga novog medija imao nemjerljiv utjecaj i na novinarske oblike. Jedni su nestajali, drugi su se u većoj ili manjoj mjeri mijenjali, a nastajali su i

posve novi žanrovi. Tako će biti i u budućnosti. I tu odgovor treba tražiti u novim medijima – u ovome slučaju i u razvoju umjetne inteligencije. Ključan primjer kako bi se žanrovi posredstvom umjetne inteligencije mogli mijenjati jest u ovome radu analizirani žanr *liveblogging* koji je i nastao, prije svega, na novim medijima, točnije internetskim portalima. Nije čudo da je umjetna inteligencija u navedenom istraživanju najbliže profesionalnim standardima generirala tekst upravo u toj formi. Riječ je o sintezi između tradicionalnoga pisanja i izravna prijenosa. Dakle, klasičan hibrid.

S obzirom na način funkcioniranja umjetne inteligencije u novinarstvu, koji počiva na generiranju tekstova zahvaljujući obrascima, formama, tipovima i žanrovima, vidljivo je da će se daljnja poboljšanja odnositi upravo i na taj segment. Zato izučavanje novinarskih žanrova čak i u ovoj sferi, uz etiku, postaje središnje pitanje novinarstva. No, unatoč svim mogućnostima koje pruža UI, ljudska kreativnost, etičko prosuđivanje i sposobnost razumijevanja konteksta i emocija čine ljude nezamjenjivim u novinarstvu. Na taj je način budućnost u sinergiji čovjeka s umjetnom inteligencijom, a nipošto u zamjeni novinara.

Što se tiče pitanja *The Guardian*a o umjetnoj inteligenciji i Pulitzeru koje smo postavili na samome početku ovoga rada, odgovor je sadržan u sljedećemu: istraživanje pokazuje da će UI još dugo čekati svoga prvog Pulitzerera, ako ga ikada i dočeka, bez obzira na kategoriju i formu, od vijesti, komentara, kritike, članka...

LITERATURA

- Chantrel, F.: „Panorama – les 7 nouvelles formes de journalisme issues du numérique“, 5. 6. 2019., <https://www.blogdumoderateur.com/nouvelles-formes-journalisme-numerique/> (26. 2. 2024.).
- Gutierrez Lopez, M. et. al. (2023) „A Question of Design: Strategies for Embedding AI-Driven Tools into Journalistic Work Routines“, *Digital Journalism*, 11 (3), str. 482-503. <https://chat.openai.com/c/58448a8c-0c08-4cfc-838f-2af8a858d2f4> (25. 11. 2024.).
- Huremović, L. *Generativna umjetna inteligencija i korisnost u novinarstvu*, <https://balkansmedia.org/bs/inovacije/generativna-umjetna-inteligencija-i-korisnost-u-novinarstvu> (30. 10. 2023.).
- Kako će umjetna inteligencija promijeniti novinarstvo?, <https://n1info.ba/magazin/tehnologija/kako-ce-umjetna-inteligencija-promijeniti-novinarstvo/> (30. 10. 2023.).
- Noain-Sanchez, A. (2022) „Addressing the Impact of Artificial Intelligence on Journalism: The Perception of Experts, Journalists and Academics“, *Communication & Society*, 35 (3), str. 105-121.
- Tomić, Z., Volarić, T., Obradović, Đ. (2022) „Umjetna inteligencija u odnosima s javnošću“, u: *South Eastern European Journal of Communication*, 4(2), str. 7-16, <https://doi.org/10.47960/2712-0457.2022.2.4.7>.
- Uldrijan, I., Periša Ciboci, L., Labaš, D. (2023) „Novinar u doba umjetne inteligencije – može li chatbot postati autor u medijima“, u: *Anafora*, 10(2), str. 199–224.
- Vasilj, M. (2022) **Novinarski žanrovi. Forme u eri postistine i digitalnih medija**, Synopsis – Sveučilište u Mostaru – Plejada, Zagreb – Sarajevo – Mostar.

THE FUTURE OF JOURNALISTIC GENRES IN THE CONTEXT OF CHANGES DRIVEN BY ARTIFICIAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT

ABSTRACT

An increasing number of journalistic articles are now generated by artificial intelligence. Many major media corporations, in collaboration with AI companies, are developing proprietary software to produce content. This study examines how journalists in Bosnia and Herzegovina can leverage AI to generate content across various journalistic genres. The case study focuses on the first round of the UEFA Europa League match between HŠK Zrinjski and AZ Alkmaar. Different genres will be analyzed, including news articles, reports, live blogging, commentary, analysis, and feature stories. Content analysis will serve as the study's primary methodology. For the study, ChatGPT will be provided with basic information – answering the "5Ws" (who, what, where, when) about the match – and tasked with generating content across multiple journalistic genres. The goal of this research is to explore how AI, currently available to journalists in Bosnia and Herzegovina, aligns with professional journalistic standards, particularly in adapting content into diverse formats, and to evaluate how AI might shape journalistic genres in the future.

Keywords: artificial intelligence, ChatGPT, journalistic genres, news, commentary.